

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-298-5(2)-46

УДК 338.48:332.122

НОДЬ О. Л.

Фаховий коледж Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ, Берегово
<https://orcid.org/0000-0002-1048-776X>

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ ТА КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

Збалансований розвиток сучасної галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери за останні десятиліття відчутно зазнали суттєвих змін. На функціонування та ефективність яких вплинуло низки чинників: політична ситуація в країні, нормативно-правове забезпечення, COVID-19, військова агресія, соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом тощо. Статистичний аналіз тенденцій розвитку галузі туризму й курортно-рекреаційної сфери України здійснюється працівниками різних національних та міжнародних агенцій з розвитку туризму. Більшість праць спрямовані на моніторинг узагальнюючих характеристик розвитку туризму та рекреації в Україні та за кордоном, а їх систематизація з позицій визначення нових інноваційних орієнтирів регіонального сталого розвитку представлена не достатньо, що зумовило актуальність обраної теми дослідження. Метою написання статті є аналіз сучасного стану розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери України та її регіонів. У статті досліджено сучасний стан розвитку галузі туризму й курортно-рекреаційної сфери України та її регіонів. Проаналізовано динаміку показників ВВП і частки туристичного сектору України, валової доданої вартості створеної у галузі туризму, динаміку кількості закладів оздоровлення та відпочинку в розрізі регіонів України. Охарактеризовано групування основних курортів та санаторіїв за регіонами України.

Визначено, що сучасний стан розвитку туризму та рекреації залежить від великої кількості чинників, що проявляються на глобальному, національному та регіональному рівнях. Аналіз сучасного стану галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери потрібен для того, щоб забезпечити розробку стратегії розвитку туризму із врахуванням низки чинників: політична ситуація в країні, нормативно-правове забезпечення, COVID-19, військова агресія, соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом тощо. Галузь туризму та курортно-рекреаційної сфери формує економічний та соціальний ефекти, які тісно взаємопов'язані. Соціальний ефект полягає у оздоровленні нації, що є важливим завданням розвитку людського потенціалу, а економічний ефект забезпечує формування валового внутрішнього продукту. Важливого значення набуває ефект заміщення державних видатків на охорону здоров'я більш ефективним джерелом самофінансування відтворення здоров'я населення через придбання курортно-рекреаційних послуг.

Ключові слова: туризм, рекреація, курорти, заклади відпочинку, динаміка, регіон.

ORSHOIA NOD

Teacher of the Vocational College of the Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakotsi II

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF THE DEVELOPMENT OF THE TOURISM INDUSTRY AND RESORT AND RECREATION SPHERE OF UKRAINE AND ITS REGIONS

Over the last decade, the balanced development of the modern tourism industry and the resort-recreational sphere has been noticeably marked by significant changes. The functioning and effectiveness were affected by several factors: the political situation in the country, regulatory and legal support, COVID-19, military aggression, socio-economic development of the regions and the country in general, etc. The statistical analysis of trends in the development of the tourism industry and the resort and recreation sphere of Ukraine was created by employees of various national and international tourism development agencies. Most of the works are aimed at monitoring the general characteristics of the development of tourism and recreation in Ukraine and abroad, and their systematization from the standpoint of determining new innovative landmarks of regional sustainable development is insufficiently presented, which determines the relevance of the chosen research topic.

The method of writing the article is an analysis of the current state of development of the tourism industry and the resort and recreation sphere of Ukraine and its regions. The article examines the current state of development of the tourism industry and the resort and recreation sphere of Ukraine and its regions. The dynamics of GDP indicators and the share of the tourism sector of Ukraine, the gross added value created in the field of tourism, and the dynamics of the number of health and recreation facilities across the regions of Ukraine were analyzed. The grouping of the main resorts and sanatoriums by regions of Ukraine is characterized. It was determined that the current state of tourism and recreation development depends on many global, national, and regional factors. An analysis of the current state of the tourism industry and the resort and recreation sphere is necessary in order to ensure the development of a tourism development strategy taking into account several factors: the political situation in the country, regulatory and legal support, COVID-19, military aggression, socio-economic development of the regions and the country in general, etc. The industry of tourism and resort recreation creates economic and social effects that are closely interconnected. The social effect leads to the improvement of the nation, which is the task of developing human potential, and the economic effect ensures the formation of the gross domestic product. Replacing state expenditures on health care with a more effective source of self-financing for the reproduction of the population's health through the provision of resort and recreation services is becoming critical.

Keywords: tourism, recreation, resorts, recreation facilities, dynamics, region.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Збалансований розвиток сучасної галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери за останні десятиліття відчутно зазнали суттєвих змін. На функціонування та ефективність яких вплинуло низки

чинників: політична ситуація в країні, нормативно-правове забезпечення, COVID-19, військова агресія, соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідження розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери розглядалися у працях Герасименко В.Г., Городньої Т. А., Дядечко Л. П., Іртишевої І.О [3], Кузик С.П., Стегней М.І. [4], Хаустової К. М. [6] та багатьох інших українських і зарубіжних науковців. Статистичний аналіз тенденцій розвитку галузі туризму й курортно-рекреаційної сфери України здійснюється працівниками різних національних та міжнародних агенцій з розвитку туризму. Більшість праць спрямовані на моніторинг узагальнюючих характеристик розвитку туризму та рекреації в Україні та за кордоном, а їх систематизація з позицій визначення нових інноваційних орієнтирів регіонального сталого розвитку представлена не достатньо, що зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Визначення мети та цілей дослідження

Метою написання статті є аналіз сучасного стану розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери України та її регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Галузь туризму в Україні спрямована на задоволення найвибагливішого туриста, а сфера курортно-рекреаційної діяльності – на забезпечення лікування та оздоровлення за допомогою найсучасніших технологій з використанням рекреаційних ресурсів. Відтак, збалансований розвиток галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери дає змогу забезпечити декілька аспектів функціонування країни. З одного боку, це отримання економічного ефекту у вигляді заробітної плати, доходів, податків, збільшення зайнятості населення, створенні інфраструктури, соціально-економічний розвиток регіону та країни, а з іншого соціального – лікування та здоров'я нації, що є найважливішим завданням держави. Тобто, виникає ефект заміщення державних витратків на охорону здоров'я більш ефективним джерелом самофінансування відтворення здоров'я населення через придбання курортно-рекреаційних послуг.

Аналіз стану розвитку галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери в Україні та її регіонах включає характеристику:

- ✓ стану туристичних потоків (в'їзних, виїзних туристів, внутрішніх туристів);
- ✓ динаміку туристів, яких обслуговували туроператори та турагенти;
- ✓ розподілу туристів за метою перебування;
- ✓ стан колективних засобів розміщення;
- ✓ кількість дитячих закладів оздоровлення;
- ✓ кількість санаторно-курортних закладів;
- ✓ забезпечення природно-рекреаційними ресурсами (лісові, гідро, рекреаційні, земельні, мінеральні).

Номинальний ВВП показує обсяг виробництва у залежності від цінової політики, яка склалася у відповідний період. Темпи росту номінального ВВП є вищим показником за реальний ВВП, що засвідчує про наявні інфляційні процеси. Щодо частки туристичного сектору (галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери) у складі ВВП України, то вона відображає тенденцію змін цих показників. А саме, зниження реального ВВП призводить до зменшення частки туристичного бізнесу, або зовсім навпаки, збільшення показників реального ВВП збільшують частку туристичного сектору. З огляду на показники за 2010-2020 рр. частка туристичної сфери не перевищувала 2,1 % (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ВВП і частки туристичного сектору України за 2010-2020 рр.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Номинальний ВВП, млрд. грн.	1079,3	1300,0	1404,7	1454,9	1566,7	1979,5	2383,1	2982,9	3558,7	3974,6	4222,0
Темп росту номінального ВВП, у %				103,3	107,7	126,3	120,4	125,2	119,3	111,7	106,2
Реальний ВВП, у % до попереднього року				108,2	93,4	91,2	102,3	102,5	103,4	103,2	103
Частка туристичного сектору у ВВП, %	2,1	2,03	2,04	2,1	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4

Джерело: дані Державної служби статистики України

Внесок туристичного сектору в сукупну пропозицію товарів і послуг в рамках національної та регіональної економіки визначається за допомогою валової доданої вартості в туризмі (табл. 2). Вона

поділяється на валову додану вартість, що створюється в галузях туризму та що створюється безпосередньо в туризмі. Валова додана вартість, що створюється в галузях туризму визначається як сума валової доданої вартості в основних цінах за кожним видом економічної діяльності в галузях туризму незалежно від того, якою мірою виробничий процес спеціалізований на випуску туристичних продуктів [1]. Валова додана вартість, що створюється безпосередньо в туризмі визначається як різниця між випуском товарів і послуг в основних цінах, які можуть застосовуватися до туризму, і пов'язаним з туризмом проміжним споживанням, за видами економічної діяльності галузей туризму та інших секторів [1]. Сфера туризму пов'язана з обслуговуванням потреб споживачів, а відтак всі суб'єкти туристичної індустрії працюють з метою отримання прибутку створюючи валову додану вартість за рахунок продажу своєї продукції. За 2018-2020рр. в Україні обсяги продажу продукції, які створені в різних галузях туризму переважають у 3 рази ніж продажі продукції які створені в туризмі.

Таблиця 2

Валова додана вартість в туризмі

Показник	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Тис. грн.	% від ВВП	Тис. грн.	% від ВВП	Тис. грн.	% від ВВП
Валова додана вартість, що створюється в галузях туризму	412498376,51	11,6	502202848,27	12,62	534947632,15	12,60
Валова додана вартість, що створюється безпосередньо в туризмі (в основних цінах)	173749626,99	4,9	195687259,17	4,92	165125166,98	3,91

Джерело: дані Державної служби статистики України

Розвиток туристичного бізнесу залежить від потоків туристів. За період 2010-2014 рр. спостерігається позитивні тенденції в'їзду на територію України, що сприяло розвитку туристичного бізнесу та курортно-рекреаційної сфери. Виїзд з України іноземних громадян та осіб без громадянства набрав обертів з початку російського вторгнення на сході країни. Негативне сальдо досягло максимально значення у 2019 році (15,6 млн. осіб), а в'їзд таких громадян у 2020 році зменшився на 17,8 млн. осіб (відповідно до 2010 року).

Таблиця 3

В'їзд іноземців та осіб без громадянства в Україну і виїзд громадян України за кордон (осіб)

Рік	Внутрішні туристи	В'їзд іноземців та осіб без громадянства в Україну	Виїзд громадян України за кордон	Сальдо
2010		21203327	17180034	4023293
2011		21415296	19773143	1642153
2012		23012823	21432836	1579987
2013	703658	24671227	23761287	909940
2014	323125	12711507	22437671	-9726164
2015	357235	12428286	23141646	-10713360
2016	454678	13333096	24668233	-11335137
2017	476967	14229642	26437413	-12207771
2018	456799	14342290	27976681	-13634391
2019	520391	13709562	29345897	-15636335
2020	222425	3382097	11251406	-7869309

Джерело: дані Державної прикордонної служби України

За даними державної служби статистики основними курортами та санаторіями в Україні є узбережжя Криму, Чорноморське узбережжя Миколаївської, Одеської та Херсонської областей, узбережжя Азовського моря, гірські та передгірські райони Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей, курортні зони Вінницької, Донецької, Київської, Полтавської та Харківської областей (табл. 4).

Туристичний бізнес та курортно-рекреаційна сфера включає в себе функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, це дитячі заклади санаторного типу, дитячі центри, позаміські заклади оздоровлення та відпочинку, табори з денним перебуванням, дитячі заклади праці та відпочинку і наметові містечка. По Україні їхня кількість постійно зменшується. Динаміка показників з 2010 до 2020 рр. засвідчує зменшення кількості закладів на 47 % (табл. 4). Тенденції розвитку у сфері туризму та курортно-рекреаційної сфери погіршується, особливо у закладах оздоровлення та відпочинку. Наразі зменшилося кількість дітей, які перебували від 16646 до 8808 осіб по Україні відповідно за 2010р. та 2020 р. Головною причиною скорочення кількості закладів такого типу є військові агресія на сході країни. В показниках відображено відсутність закладів оздоровлення та відпочинку Автономної республіки Крим де знаходилася

велика кількість санаторіїв в тому числі дитячих, пансіонатів, баз відпочинку, які надавали курортно-рекреаційні послуги.

Таблиця 4.

Курорти та санаторії України

Узбережжя Криму:	Алушта, Євпаторія, Саки, Феодосія, Велика Ялта: Гурзуф, Ялта, Місхор, Кореїз, Гаспра, Алушка, Симеїз, Форос
Чорноморське узбережжя Миколаївської, Одеської та Херсонської областей:	Очаків, Гопри, Скадовськ, Одеська група курортів: Куяльник, Аркадія, Лермонтовський, Великий Фонтан, Кароліно-Бугаз, Чорноморка, Затока, Хаджибей, Лузанівка, Приморський, Лебедівка, Мала Долина
Узбережжя Азовського моря:	Бердянськ, Кирилівка
Гірські та передгірські райони Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей:	Свалява, Голубине, Поляна, Синяк, Черче, Ворохта, Трускавець, Моршин, Немирів, Любінь Великий, Косів, Яремче
Курортні зони Вінницької, Донецької, Київської, Полтавської та Харківської областей:	Миргород, Березівські мінеральні води, Рай-Оленівка, Слов'янськ, Слав'яногірськ, Конча-Заспа, ПушчаВодиця, Хмільник

Джерело: дані Державної служби статистики України

З таблиці прослідковується, що за період з 2010 р. до 2015 р. кількість дітей, які відпочили зменшилася на 650 тис. дітей (41,5%), а у 2020 р. відповідно на 10631 дитину.

Таблиця 5

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, за регіонами України

	Кількість закладів, од				Оздоровлено дітей, осіб			
	2010	2015	2018	2020	2010	2015	2018	2020
Україна	16 646	9 743	9 328	8 808	1 567 492	917 193	921 262	906 562
Вінницька	803	244	249	229	78 361	27 137	27 027	28 158
Волинська	602	209	200	205	55 244	20 438	21 238	21 497
Дніпропетровська	922	860	834	805	95 675	90 056	90 410	82 978
Донецька	983	324	394	410	106 440	24 935	38 532	41 020
Житомирська	526	182	295	276	34 229	17 102	22 197	22 268
Закарпатська	557	333	145	196	77 812	45 175	25 811	26 908
Запорізька	328	264	232	214	52 672	35 592	40 826	41 615
Івано-Франківська	768	415	207	123	83 588	41 375	26 987	21 063
Київська	522	382	453	443	37 924	30 566	31 910	32 572
Кіровоградська	551	533	489	471	37 860	37 640	41 913	40 996
Луганська	880	167	215	219	62 294	9 398	12 843	13 163
Львівська	559	115	245	144	49 964	15 200	19 593	17 464
Миколаївська	545	325	270	197	38 902	24 254	21 452	20 418
Одеська	1 073	686	638	640	132 316	113 227	103 513	102 164
Полтавська	1 007	799	782	757	56 301	47 142	49 204	50 687
Рівненська	577	207	146	126	66 650	23 958	17 459	14 732
Сумська	780	689	728	721	54 469	46 525	50 161	50 108
Тернопільська	311	85	89	67	23 800	6 171	5 456	4 109
Харківська	880	727	736	732	106 962	86 967	97 063	97 613
Херсонська	502	387	412	365	72 223	45 742	58 527	60 420
Хмельницька	871	267	172	122	84 474	22 420	15 948	13 799
Черкаська	1 004	824	754	714	60 417	48 983	46 842	47 088
Чернівецька	402	146	97	89	52 337	19 833	12 381	10 690
Чернігівська	562	493	473	462	35 614	28 414	30 560	30 865
м. Київ	131	80	73	81	10 964	8 943	13 409	14 167

Джерело: дані Державної служби статистики України

Крім дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в Україні функціонують санаторії та пансіонати з лікуванням, санаторії-профілакторії, будинки і пансіонати відпочинку, бази та інші заклади відпочинку, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку. Такі заклади спрямовані на забезпечення медичної допомоги з метою попередження, відновлення та реабілітації, із використанням лікувальних процедур в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості та в санаторно-курортних закладах. Кількість санаторій та пансіонатів з 2010 р. до 2020 р., зменшилася у два рази (на 256 закладів), тобто половина усіх закладів закрилися. Ще гірша ситуація склалася навколо санаторій-профілакторій тут суттєві зміни, 194 заклади або 83% було ліквідовано. Така сама доля припала на будинки і пансіонати відпочинку, зменшення на 237 закладів (81,7%). Динаміка зменшення показників присутності для баз та інших закладів відпочинку від 1920 (2010 р.) до 990 (2020 р.).

Туристичні потоки в'їзних громадян України, іноземних громадян потребують забезпечення належним розміщенням у колективних закладах. Виокремлюючи з колективних засобів розміщування можна виділити готелі та аналогічні засоби розміщування або інші. Від якісних послуг та можливості поселити достатню кількість туристів залежать грошові надходження.

Таблиця 6

Кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів України, 2010-2020 рр.

Рік	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	
	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.
2010	510	141	234	19	290	60	1920	217	17342	196
2011	508	141	224	19	280	59	1947	216	17703	194
2012	484	133	185	18	286	60	1925	208	17744	188
2013	477	132	165	15	271	57	1916	202	18549	191
2014	320	79	118	17	90	17	1400	157	13977	126
2015	309	78	79	12	76	15	1399	165	9743	113
2016	291	70	63	10	73	14	1295	146	9669	112
2017	284	71	55	10	67	12	1235	133	9745	10
2018	272	68	48	9	61	11	1158	120	9212	10
2019	261	66	45	9	58	10	1023	110	9135	9
2020	254	63	40	8	53	9	990	100	9065	9

Джерело: дані Державної служби статистики України

Обсяги відвідування таких закладів зростали до 2014 р. (8303,1 тис.), зрештою знизилися до 3379,5 тис. осіб., з яких 251,4 тис., іноземці. Істотно зменшилася кількість самих закладів, наразі їхня кількість становить 4523 у 2020 році (табл. 7).

Таблиця 7.

Колективні засоби розміщування (з урахуванням діяльності фізичних осіб-підприємців), 2010-2020 рр.

Рік	Кількість колективних засобів розміщування, од	Кількість місць у КЗР, тис. од	Кількість осіб, що перебували у КЗР, тис.	
			усього	з них іноземці
2010	5231	534,8	6982,2	1389,5
2011	5882	567,3	7426,9	1427,7
2012	6041	583,4	7887,4	1554,8
2013	6411	586,6	8303,1	1665,1
2014	4572	406,0	5423,9	551,5
2015	4341	402,6	5779,9	665,8
2016	4256	375,6	6544,8	863,7
2017	4115	359,0	6661,2	824,5
2018	4719	300,0	7006,2	917,9
2019	5335	370,6	6960,9	959,4
2020	4523	312,1	3379,5	254,4

Джерело: дані Державної служби статистики України

За статистичними даними кількість туристів, які обслуговували туроператори та турагентами щорічно скорочуються. До прикладу, юридичні особи, які обслуговували туристів у 2019 році було 5,3 млн., у 2020 р. скоротилися до 1,9 млн. З їх числа було обслуговано туроператорами та турагентами в'їзних (іноземних) туристів 83,7 тис. (2019 р.), і лише через рік становили 11,7 тис. (2020 р.). Левову частку в обслуговуванні займають виїзні туристи, що складають у 2019 р. – 4,7 млн., у 2020 р. лише 1,7 млн. Для внутрішніх туристів характерні так само негативні тенденції до зменшення з 449 тис. до 187 тис. (2019-2020 рр. відповідно). За даними показниками таблиці переважає обслуговування саме туроператорами.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Сучасний стан розвитку туризму та рекреації залежить від великої кількості чинників, що проявляються на глобальному, національному та регіональному рівнях. Аналіз сучасного стану галузі туризму та курортно-рекреаційної сфери потрібен для того, щоб забезпечити розробку стратегії розвитку туризму із врахуванням низки чинників: політична ситуація в країні, нормативно-правове забезпечення, COVID-19, військова агресія, соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом тощо. Галузь туризму та курортно-рекреаційної сфери формує економічний та соціальний ефекти, які тісно взаємопов'язані. Соціальний ефект полягає у оздоровленні нації, що є важливим завданням розвитку людського потенціалу, а економічний ефект забезпечує формування валового внутрішнього продукту. Важливого значення набуває ефект заміщення державних витратків на охорону здоров'я більш ефективним джерелом самофінансування відтворення здоров'я населення через придбання курортно-рекреаційних послуг.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Державна прикордонна служби України. URL: <https://dpsu.gov.ua/>

3. Іртищева І. О., Стегней М. І., Михайлов М. С. Методичні підходи до оцінки рівня інноваційного розвитку регіону. *Економіка та суспільство : електронний науковий фаховий журнал*. 2018. №16. С.586-593.
4. Стегней М. І. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності Закарпатської області та можливостей ведення бізнесу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Випуск 8. Частина 1. С.40-43
5. Стегней, М. І. Інноваційне оновлення територіального управління. Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (30 жовтня 2015 року) / Відпов. редактор Л.В. Транченко. Умань, 2015. С. 197-199.
6. Marianna Stehnei, Inna Irtysheva, Ksenya Khaustova, Yevheniia Boiko Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise. *Problems and Perspectives in Management (open-access) : journal*. 2017. Volume 15, Issue 3. P.212-223.
7. Бойко Є.О. та ін. Екологічні інвестиції: стан та перспективи впровадження на мікро-, мезо- та макрорівнях. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2021. № 2. Т. 3. С.40–49.
8. Irtysheva, I. et al. Mechanisms to Manage the Regional Socio-Economic Development and Efficiency of the Decentralization Processes. *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies*. 2021. pp. 694–701.
9. Іртищева І. О., Рогатина Л. П., Крамаренко І.С., Андрющенко Є. Г., Білан В.В. Трансформація інвестиційної інфраструктури – запорука економічної безпеки: національний та регіональний аспекти. *Агросвіт*. 2020. № 12. С. 27–33.

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2021). Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. State border services of Ukraine (2021). Available at: <https://dpsu.gov.ua/>
3. Irtysheva, I. O., Stegney, M. I., Mykhaylov, M. S. (2018). «Methodical approaches to assessing the level of innovative development of the region». *Economy and society: electronic scientific journal*. no. 16. P.586-593.
4. Stegney, M. I. (2014). «Methodical approaches to assessing the competitiveness of Zakarpattia Oblast and business opportunities». *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. no 8. Part 1. pp.40-43
5. Stegney, M. I. (2015). «Innovative renewal of territorial management». *Strategic prospects of the tourism and hotel-restaurant industry in Ukraine: theory, practice and development innovations: materials of the All-Ukrainian scientific and practical internet conference (October 30, 2015)*. Response. editor L.V. Tranchenko. Uman, pp. 197-199.
6. Stehnei, M., Irtysheva, I., Khaustova, K., Boiko, Y. (2017). «Modeling of strategic control system in the context of sustainable development of enterprise». *Problems and Perspectives in Management (open-access): journal*. Volume 15, Issue 3. pp.212-223.
7. Boyko, E. O. and etc. (2021). «Environmental investments: status and prospects of implementation at the micro, meso, and macro levels». *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Serii: Ekonomichni nauky*. no 2. Vol. 3. pp. 40–49.
8. Irtysheva, I. and etc. (2021). «Mechanisms to Manage the Regional Socio-Economic Development and Efficiency of the Decentralization Processes». *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies*. pp. 694–701.
9. Irtysheva, I. O., Rogatina, L. P., Kramarenko, I. S., Andryushchenko, E.G. and Bilan V. V. (2020). «Investment infrastructure transformation is a key to economic security: national and regional aspects». *Ahrosvit*. no 12. pp. 27–33.